

POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Názov habilitačnej práce: *Gadamer a nemecká filozofia*

Meno a priezvisko autorky: PhDr. Kristína Bosáková, PhD.

Pracovisko: Katedra filozofie a dejín filozofie, Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach

Rok obhajoby: 2020

Meno a priezvisko oponentky: doc. Erika Lalíková, PhD.

Pracovisko: Katedra filozofie a dejín filozofie FiF UK v Bratislave

Hermeneutika, ako umenie porozumieť druhému, jeho myšlienkam, tvorbe a činom, asi tak by sa dala v skratke priblížiť pozícia, ktorú zastával zakladateľ jej modernej filozofickej odnože, nemecký filozof, žiak Martina Heideggera – Hans-Georg Gadamer. To, že tomuto autorovi nešlo (len) o hermeneutiku v klasickom zmysle slova (ako sa s ňou stretávame v diele iného nemeckého filozofa Wilhelma Diltheya, ktorý ju prezentoval prioritne ako metódu duchovných vied o mnoho desaťročí skôr), je pri štúdiu Gadamerových textov viac než zřejmé. Nevyčerpáva sa výkladom textov (okrem klasického „rámca“ umenia správneho výkladu v teológii, právnej náuke a klasickej filológii), svoj záber rozširuje i na ontológiu. Gadamer principiálne podčiarkuje, že všetka ľudská skúsenosť sa odohráva v permanentnom komunikatívnom rozvíjaní predchádzajúcich poznatkov o svete. Vklíznut' do jeho spôsobu myslenia, do konštrukcie textov, ktoré akoby časovo premost'ovali obdobie antiky, novovekej filozofie i (nie celkom presne nazvem – nedávnej) súčasnosti, o to sa snaží autorka habilitačného spisu *Gadamer a nemecká filozofia* – Kristína Bosáková.

V predchádzajúcom období som mala česť zoznámiť sa nielen s predkladanou habilitačnou prácou, ale aj s autorkinou monografiou *Gadamer a grécka filozofia* (2013), ako aj so štúdiou Gadamerova kritika Heideggerovho chápania Aristotela, uverejnenej v monografii *Heidegger a grécka filozofia* (eds.: V. Leško, K. Mayerová; 2013). Po podrobnom preštudovaní predkladaného habilitačného spisu a predchádzajúcich prác K. Bosákovvej, si dovoľím vyjadriť presvedčenie, že aj v tomto prípade ide o precízny, premyslený, vysoko profesionálny, argumentačne vyvážený text, ktorý je veľmi dobre čitateľný, ponúka percipientovi veľké množstvo relevantných informácií, bez akéhokoľvek „hluchého“ miesta. Oceňujem skutočnosť, že autorka sa opätovne vracia k postave Hansa-Georga Gadamera, ktorého filozofické snahy skutočne nie sú (ako vhodne pripomína v Úvode svojej práce) stále dostatočne docenené. Domnievam sa, že práve autorkina snaha venovať

prioritne pozornosť tejto zaujímavej postave svetovej filozofie aj v slovenskom prostredí, si vyžaduje náležitú pozornosť.

Koncepcia práce

Habilitačná práca je rozdelená na 5 kapitol, ktoré na seba vhodne nadväzujú, pre mňa ako oponentku bez akýchkoľvek rušivých momentov, čo veľmi rada konštatujem. Celou prácou sa vinie autorkin zámer: oboznámiť čitateľa (o. i.) s Gadamerovou recepciou „dejín filozofie s dôrazom na Gadamerov model filozofie dejín filozofie“ (s. 8), ktorý, ako pripomína autorka, prof. V. Leško charakterizuje ako tzv. slabý model. Pred čitateľom práce sa postupne odvíjajú úvahy o vzťahu Gadamer a novoveká i súčasná filozofia. Od jadra problémov, nad ktorými sa autorka zamýšľala aj v predchádzajúcich prácach, sa jadro pozornosti presunie do modulácie autorkinho cieľa „poukázať na väzby medzi filozofiou dvoch gréckych veľikánov klasického obdobia, Platóna a Aristotela a štyroch nemeckých veľikánov novoveku a súčasnosti, Kanta, Hegela, Husserla a Heideggera“ (s. 8). Autorka na podklade kľúčových textov približuje Gadamerovu hermeneutickú koncepciu dejín filozofie. Bližšie sa pristavuje pri jeho interpretácii osvietenstva (čo bola pre mňa osobne veľmi zaujímavá pasáž). Dôležitou je aj reflexia známej Gadamerovej štúdie „Racionalita v premenách času“ (1979), v rámci ktorej môže autorka priblížiť zaujímavý prístup nemeckého filozofa k téme racionality, pútajúcej pozornosť v podstate od počiatkov filozofovania. Prvá kapitola prinesie aj zaujímavý pohľad na vzťah novovekej a súčasnej filozofie, ktorý sa pre Gadamera, ako to správne konštatuje (autorka), vidí jednoznačný a problematický zároveň. Na tomto mieste by som sa jej rada opýtala, aký je jej pohľad a názor na vzťah: novovek a súčasnosť. Čo pre ňu znamenalo vhlbenie sa do filozofického konštruktu Gadamerovho pohľadu.

Druhá kapitola je venovaná reflexii vzťahu Gadamera k prvej osobnosti zo „štvorlístka“ autorov (s. 40) – Kantovi. Všetci máme v sebe rokmi a skúsenosťami istým spôsobom „zakotvené“ čítanie Kantových textov. Výzvou ostáva pozrieť sa na to, aké možné polohy nám pri jeho štúdiu odokrýva možno práve aj Gadamer. Objektom Kantovho skúmania, ako pripomína autorka, „nie je Kant ako teoretik poznania, ale Kant ako metafyzik, filozof, ktorý sa pokúsil posunúť metafyzické témy z oblasti epistemológie na pole etiky a tak nanovo sformulovať staré metafyzické otázky“ (s. 33). Gadamerovské prirovnanie Kanta ku Koperníkovi z jeho eseje pri reflexii klasického diela *Kritika čistého rozumu* po 200 rokoch, je veľmi dôležitým predelom, počiatkom „novej epochy, ktorá trvá až dodnes“ (s. 34), ako konštatuje K. Bosáková. V danej kapitole neopomenie spomenúť kategorický imperatív a hermeneutickú etiku. Pripomína, že Gadamer (našťastie) nie je nekritickým obdivovateľom

svojich filozofických predchodcov, ale skôr chápacím čitateľom, ktorý nesústredí pozornosť len na nedostatky a kritiku. Autorka konštatuje: Gadamer navyše „si uvedomuje, že žiadna filozofická teória nie je nikdy definitívne ukončená a že kritika maličkostí nie je dôvodom na zavrhnutie celého diela“ (s. 39). Opäť si dovoľím mať skôr osobnejšiu otázku smerom k autorky: kde sú jej hranice „benevolentnosti“ k dielam, ktoré nespĺňajú základné kritériá odbornosti, a či prekračujú hranice prijateľného? Čo by ju prinútilo odložiť text ad acta a nikdy viac sa k nemu nevrátiť? Dá sa v každom texte, v každej interpretácii, aj keď je očividne nedostatočná a zlá hľadať pozitívum?

Vzťah Hegel a Gadamer je osnou tretej kapitoly. Hegel sprevádza Gadamera celou jeho filozofickou tvorbou. Je pre neho – aj podľa autorky – významným medzníkom v dejinách filozofie, „ktorý nemení len vzťah filozofie k jej dejinám ale aj pohľad na filozofiu ako takú“ (s. 41). Gadamer neostáva len pri podrobnej analýze Hegelovej filozofie dejín, ale prezentuje svoje vlastné, dejinno-filozofické náhľady na pôde filozofickej hermeneutiky. Pri reflexii Hegelových prác postupuje precízne, vyhraňuje sa voči tým aspektom (ako napr. jeho teleologickému chápaniu celku dejín), s ktorými nie je schopný súhlasiť. Pripomína vzťah medzi Hegelom a gréckou filozofiou, ale aj interpretáciou Heideggerovského aspektu nahliadania na klasického nemeckého filozofa.

Predposledná kapitola je venovaná vzťahu Gadamerovej reflexie Husserla, dostávame sa do línie vzťahu fenomenológia verzus hermeneutika. Pristavenie sa pri Lebenswelte, ktorý, ako píše autorka, „predstavuje jeden z konštitutívnych pojmov Gadamerovej filozofickej hermeneutiky“, je pre čitateľa výzvou hľadať, o. i., odpovede aj na otázky, v čom môže spočívať „neustála aktuálnosť zdanlivo prísne teoretického učenia fenomenológie“ (s. 69). Tu si opäť dovoľím položiť otázku samotnej autorky: v čom podľa nej tkvie neustály záujem, potreba návratov k filozofickému prúdu, poznávaniu ktorého (– ak mu chceme správne porozumieť) musíme venovať možno celý svoj život?

Posledná kapitola bola pre mňa osobne najzaujímavejšou, vzhľadom na autorkine nezamlčanie rozporuplnosti Heideggerovho životného osudu i jeho diela. Autorka si drží odstup od Gadamerových názorov na jeho učiteľa, čo je veľmi dôležité. Pripomenie líniu interpretácií Heideggera Gadamerom, jeho „cestu“ nielen gréckou filozofiou (upozorniac aj na problémové miesta, ktorým sa Heidegger nevyhol), ale i jeho pohľad na „ľudskú hodnotu“ Heideggera. Gadamerove čítanie Heideggera je nesporne jednou z najzaujímavejších výziev a reflexií, s akou sa filozof obracajúci pozornosť na minulé storočie, môže stretnúť.

Stručný záver práce je pripomenutím pozície Gadamera vedúceho dialóg s dejinami filozofie. Nie nekritického obdivovateľa svojich predchodcov, ale skôr vnímavého čitateľa, ako konštatuje autorka.

Formálne aspekty práce

Predložená habilitačná práca spĺňa všetky vecné, metodologické a formálne kritériá, ktoré sú požadované pri tomto type vedeckých textov. Téma, ktorú autorka spracovala, je relevantná odboru, v ktorom úspešne vedecky i pedagogicky pôsobí. Ako som už pripomenula, habilitačný spis je vypracovaný s precíznosťou a zmyslom pre detail. Problémy, na ktoré autorka upriamila svoju pozornosť, sú argumentačne podložené a kriticky reflektované. Nemám výhrady k metódam používaným autorkou, ani k úrovni spracovania habilitácie. Až na pár chýbajúcich predložiek a preklepov, drobných chýb v diakritike (chýbajúce čiarky), po jazykovej i citačnej stránke ide o veľmi dobrý a vyvážený text. Autorka korektne pracuje s primárnou i sekundárnou literatúrou, neopomína sledovať svoj vlastný autorský zámer, ktorý priebežne dopĺňa o nové informácie a podnety na prípadné ďalšie štúdium pre čitateľa.

Celkové hodnotenie

Odporúčam habilitačnú prácu PhDr. Kristíny Bosákovej, PhD., *Gadamer a nemecká filozofia*, na habilitačné konanie v študijnom odbore 2. 1. 3. dejiny filozofie, pred vedeckou radou Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.

Po úspešnej obhajobe jej navrhujem **udelit'** vedeckopedagogický titul docentka pre odbor dejiny filozofie.

v Bratislave 10. mája 2020

doc. Erika Lalíková, PhD.